

วัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*

Khuh Ngum Performing Art Culture in the Laos People 'S Democratic Republic

สกุณา พันธุระ, สุสวณ นุสสิน และหิรุน จักกรเสน
Sakuna Puntura, Surapon Nesusin and Hirun Jaksen
มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Khon Kaen University, Thailand
Corresponding Author, E-mail: sakuna_rmu@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสังคีตลักษณะวัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 2) ศึกษาบทบาทและการสืบทอดวัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว 3) ศึกษาการเปลี่ยนแปลง วัฒนธรรมการขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือในการเก็บข้อมูลวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และข้อมูลจากภาคสนาม โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ และนำเสนอผลการศึกษาวิจัยด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า

1. การขับขีมิเป็นการนำบทกลอนหรือพญา มาใช้ในการขับลำ แบบต้นกลอนสด (Improvisation) ใช้บันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) ทำนองของการขับขีมิมีรูปแบบผสมผสาน คือแบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Disjunctive) แบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating) แบบค่อยๆ สูงขึ้น (Ascending) แบบค่อยๆ ต่ำลง (Descending) และแบบสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นไม่ลง (Terracing)
2. บทบาทของการขับขีมิเพื่อสร้างความบันเทิง จัดเกล้าจิตใจให้กับชุมชนและสังคมใช้ในพิธีกรรมและวัฒนธรรมประเพณี มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ และมีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาครัฐและเอกชน
3. การขับขีมิมีการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวไปตามสภาพสังคมและวัฒนธรรม ในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฝ่ายชายจะเป็นผู้ขับขีมิ ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตอบพญา หลังจากการเปลี่ยนแปลง

*ได้รับบทความ: 30 กันยายน 2565; แก้ไขบทความ: 11 พฤศจิกายน 2565; ตอรับตีพิมพ์: 30 พฤศจิกายน 2565
Received: September 30, 2022; Revised: November 11, 2022; Accepted: November 30, 2022

การปกครองได้มีการนำขับขึงมาใช้ในการแถลงนโยบายของรัฐเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจในนโยบายของรัฐอย่างถ่องแท้ในปัจจุบัน การขับขึงมีการขับ โดยสลับระหว่างชายและหญิง เนื้อหาของกลอนขับจะปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของงาน

คำสำคัญ: วัฒนธรรมการขับขึง; สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว; ดนตรี

Abstract

The purpose of the study was to 1) musical from Khub Ngum performing art culture in Laos PDR. 2) Roles, inheritance, Khub Ngum, a performing art culture in Laos PDR. 3) Changes in Khub Ngum, a performing art culture in Laos PDR. This was a qualitative research. The instruments were a survey questionnaire, an interview form, an observation form, and group discussions. The data were both gathered by the methods of document analysis and field collection. The data were analyzed following the research purpose and presented in descriptive analysis.

The results of the study indicate that:

1. The Khub Ngum performing art is Phaya (Proverbs) and improvisation of Mor Lam singing are used. Used Pentatonic Scale. The melody of Khub Ngum has a mixed appearance, that is, Disjunctive, Undulating, Ascending and Terracing.
2. In terms of the roles of performing art, Khub Ngum serves in entertainment, moral teaching, and ritual activities in the community and society. Regarding inheritance, both verbal and written inheritance of the art in private and public sectors were found.
3. Khub Ngum has been changed and adapted to social and cultural situations. In the pre-revolution era, Mor Lam-Fai-Chai drove the Khub Ngum performance accompanied by Mor Lam-Fai-Ying singing Phaya. Later in the post-revolution era, the Khub Ngum performance was used in official policy declarations. At present, both singers take turns in the Khub Ngum performance. The content of Klon Lam (Lyrics of Mor Lam songs) depends on the context of the performance.

Keywords: Khub Ngum Performing Art Culture; Laos People's Democratic Republic; Music

1. บทนำ

สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นชนชาติที่เก่าแก่ชนชาติหนึ่งของโลกมีถิ่นกำเนิดอยู่ในแหลมสุวรรณภูมิหรือที่ชาวตะวันตกเรียกว่า แหลมอินโดจีน มีวิวัฒนาการมาอย่างยาวนาน จากยุคหินกลางสู่ยุคหินใหม่ สู่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ยุคประวัติศาสตร์ และยุคปัจจุบัน ชนชาตินี้มีชื่อเรียกว่า “ลาว” (Lao) หรือ “ลาวะ” (Laow) มีพลเมืองมากมายกระจายอยู่ทั่วแหลมสุวรรณภูมิ ทั้งเขตลุ่มแม่น้ำโขง และลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา (บุญมี เทบสีเมือง, 2556)

ดนตรีและศิลปะการแสดงของกลุ่มชนเผ่า ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีการสืบทอดมาแต่โบราณ พื้นฐานของศิลปวัฒนธรรมทางดนตรีของประชาชนลาว มาจากความหลากหลายทางชนเผ่า และการที่ประชาชนมีภาษาพูด อีต-คอง และวัฒนธรรมอันหลากหลายความสมบูรณ์ทางธรรมชาติของประเทศ ได้เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดการประดิษฐ์คิดค้น ทางด้านศิลปะวรรณกรรมพร้อมๆ กับเกิดการขับลำเซิ้ง โดยมีแคนเป็นเครื่องดนตรีหลักบรรเลงประกอบทั้งประเทศ ชนเผ่าลาว ในแต่ละท้องถิ่น มีกลอนขับลำ สุภาษิต คำผญา คำโต้งโตย ซึ่งแตกต่างกันในสำเนียงและมีแคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบการขับลำ และขับร้อง เพลงในภาคเหนือ ได้แก่ ขับลื้อ ขับข่าเหนือ ขับไทดำ ขับเจิม (ขมุ) ขับพวน ขับทุ่มหลวงพระบาง ในภาคกลาง (เวียงจันทน์) ได้แก่ ขับจ๋ม ลำล่องของ ลำเต้ย ลำตัด แขวงคำม่วนมี ลำมะหาไซ แขวงสะหวันเขตมี ลำคอนสะหวัน ลำผู้ไท ลำตั้งห้วยลำดำหลอย และลำบ้านซอก และในเขตภาคใต้

ได้แก่ ลำสาละวัน ลำสีพันดอน (ลำใต้) ลำโสม และขับของชนเผ่าอื่นๆ (กงเดือน เมตตะวง, 2545)

ศิลปะดนตรีของลาวมีแคน เป็นเครื่องดนตรีประจำชาติ วงดนตรีของลาวก็คือวงหมอลำ มีหมอลำและหมอแคน หมอขับ ท่วงทำนองของการขับลำจะแตกต่างกันไปตามท้องถิ่นทางภาคเหนือ เรียกว่า “ขับ” ภาคใต้จากบอลิคำไซลงไป เรียกว่า “ลำ” เช่น ขับจ๋มเวียงจันทน์ ขับพวนเชียงขวาง ลำสาละวันของแขวงสาละวัน ลำภูไท ลำตั้งห้วย ลำคอนสะหวัน ลำบ้านซอกของแขวงสะหวันเขต ขับโสม ลำสีพันดอนของแขวงจำปาสัก ลำมะหาไซของแขวงคำม่วน ขับทุ่มของแขวงหลวงพระบาง ขับลื้อของชาวลื้อ เป็นต้น (กระทรวงการต่างประเทศ กรมอาเซียน, 2556)

ในสังคมของชาวลาววัฒนธรรมทางด้านการขับ เป็นศิลปะการแสดงที่มีบทบาทสำคัญในวิถีชีวิต เพราะนอกจากผู้คนจะได้รับความสนุกสนานเพลิดเพลินในด้านการแสดงแล้ว เนื้อหาการขับยังสอดแทรกบทกลอน อันเป็นภาษาวิภาษคดีที่เด่นเล่าเรื่องวรรณคดีโบราณ เน้นในด้านศีลธรรม จริยธรรม มารยาท คำสอนทางศาสนา นับเป็นมรดกทางด้านการดนตรีที่มีประโยชน์ในการสั่งสอนความรู้ในด้านการดำเนินชีวิตเกี่ยวกับฮีตสิบสอง คองสิบสี่ ที่บรรพบุรุษได้ยึดถือสืบต่อกันมาเป็นเวลานาน การขับและลำ โดยทั่วไปศิลปินจะแสดงความสามารถ 3 ประการ ในขณะทำการแสดง คือ ประการแรก คือ การอวดเสียงร้อง ผู้ที่เป็นศิลปินหรือหมอขับหมอลำ ประการที่สอง หมอขับหรือหมอลำจะเป็นผู้ที่มีความชำนาญในการจดจำบทกลอน ขับกลอนลำ นำมาร้องเล่นกัน

ได้อย่างเชี่ยวชาญ ประการสุดท้าย มีลีลาการแสดง เพื่อให้เกิดความสนใจของผู้ฟังได้มีทักษะในการแต่งกลอนโต้ตอบได้อย่างไม่ติดขัดสำนวนกลอนคมคาย ประเพณีการขับ และลำนำได้รับสืบทอดต่อกันมาจากรพบุรุษมาเป็นเวลานาน ซึ่งตลอดเวลาที่ผ่านมา การขับได้ผ่านการวิวัฒนาการจนมีรูปแบบเปลี่ยนแปลงแตกต่างไปจากเดิมซึ่งชาวลาวในสังคมปัจจุบันก็ให้ความสำคัญในการอนุรักษ์สืบทอดศิลปะการขับลำนำต่อไปอย่างไม่หยุดยั้ง (โดม สว่างอารมณ์, 2557)

การขับขึง เป็นประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการทำบุญอุทิศส่วนบุญไปให้ผู้ล่วงลับ ตามคติความเชื่อของประชาชนลาวถือว่า การทำบุญไปให้ผู้ล่วงลับไปนั้น จะต้องเอาขับขึงมาฉลองในงานด้วย เพื่อแสดงถึงความรักสามัคคีซึ่งกันและกัน ระหว่างญาติพี่น้องกับผู้ล่วงลับไปแล้ว นับเป็นประเพณีที่ได้ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษจนแพร่หลายในปัจจุบัน มีจุดมุ่งหมายเพื่อความบันเทิงสนุกสนานแก่ประชาชน การขับขึงเป็นเพลงพื้นบ้านในด้านศิลปะการแสดงที่ได้รับความนิยมสูงสุดของประชาชนชาวแขวงเวียงจันทน์ไม่ว่างานประเพณีใดๆ ที่เกิดขึ้นในเขตแขวงเวียงจันทน์จะต้องมีการขับขึงมาขับกล่อม ถ้าหากขาดการขับขึงไป ดูเหมือนว่าในงานนั้นจะอยู่ในความเงียบเหงาไม่มีชีวิตชีวา (จิรวรรณ ศรีชัยชนะ, 2554)

จากการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและวัฒนธรรม ทำให้ปราชญ์ผู้รู้ด้านการขับขึง มีจำนวนน้อยลง การขับขึงนั้นต้องอาศัยพรสวรรค์และทักษะขั้นสูงในการสืบทอด ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวัฒนธรรมการขับขึง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตย

ประชาชนลาว โดยศึกษาสังคีตลักษณ์บทบาทและการสืบทอด และการเปลี่ยนแปลงของการขับขึง เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่พร้อมทั้งตอบสนองความต้องการของสังคม เป็นการรวบรวมข้อมูลไว้เพื่อไม่ให้สูญหาย เพื่อเป็นประโยชน์ในการอนุรักษ์และการเผยแพร่มรดกทางวัฒนธรรมสืบไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสังคีตลักษณ์วัฒนธรรมการขับขึงในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
2. เพื่อศึกษาบทบาทและการสืบทอดวัฒนธรรมการขับขึงในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว
3. เพื่อศึกษาการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการขับขึงในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งมีขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย ดังนี้

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมการขับขึง ผู้ประพันธ์ ผู้เรียบเรียงการขับขึง นักดนตรี ศิลปินและผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ นักวิชาการ ผู้ว่าจ้าง ผู้นำชุมชน ประชาชนและผู้ชมที่อาศัยอยู่ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว จำนวน 23 คน โดยเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ประกอบด้วย แบบสำรวจ แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต (Observation) การสนทนากลุ่ม (Focused

Group Guideline)

การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยทำการศึกษา ค้นคว้าจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้น ได้ลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลภาคสนามในบริเวณ พื้นที่ ที่มีวัฒนธรรมการขับขึง ในสาธารณรัฐ ประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยใช้เทคนิคการ เก็บข้อมูลจากเครื่องมือทางการวิจัย ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) การสัมภาษณ์ที่มีโครงสร้าง (Structured Interview) และไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group)

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่ได้จาก แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และการสนทนากลุ่ม แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายและทำความเข้าใจเกี่ยวกับสังคัลลักษณ์ บทบาทและการ สืบทอด และการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการขับขึง ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

4. สรุปผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องวัฒนธรรมการขับขึงใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า

1. สังคัลลักษณ์วัฒนธรรมการขับขึงใน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

ภาพที่ 1 การขับขึง บ้านปากกะยุง สปป.ลาว

การขับขึงบ้านปากกะยุง แขวงเวียงจันทน์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ประชาชน สืบเชื้อสายมาจากชนเผ่าลาวพวน ซึ่งได้อพยพย้าย ถิ่นฐานมาจากเมืองเชียงขวาง และได้สืบทอด วัฒนธรรมการขับขึงมาจากบรรพบุรุษ ในยุคเริ่ม แรกผู้ชายจะเป็นฝ่ายขับขึง ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่าย ตอบผญา ปัจจุบันในการขับขึงจะมีผู้ขับขึงทั้งฝ่าย

ชายและฝ่ายหญิงเพื่อโต้ตอบปฏิภาณไหวพริบ และ เกี่ยวพาราสี่ระหว่างหนุ่มสาว ในการแสดงขับขึงมี สมาชิก 6 คน ประกอบด้วย หมอแคนฝ่ายชาย หมอแคนฝ่ายหญิง หมอขับชาย หมอขับหญิง ผู้สืบทอดฝ่ายชาย และผู้สืบทอดฝ่ายหญิง

หมอขับฝ่ายหญิงชื่อนางคำมะณี สีสู่ทำ อาศัยอยู่ที่บ้านปากกะยุง เมืองเวียงคำ แขวง

เวียงจันทน์ ได้สืบทอดการขับจัมมาจากปราชญ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการขับจัม คืออาจารย์ชม และอาจารย์แพงทอง สีสุท่า

เครื่องดนตรีประกอบการขับ ได้แก่ “แคน” ซึ่งเป็นเครื่องดนตรีหลักในการบรรเลงประกอบการขับของชาวลาว ซึ่งเป็นการนำวรรณกรรม สมัยก่อนมาขับเพื่อเกี่ยวพาราสี นิยมเล่นในงานเทศกาลงานบุญสำคัญๆ เป็นที่นิยมมาจนถึงปัจจุบัน

โครงสร้างของบทเพลง ขับจัมเป็นบทเพลงพื้นบ้านที่มีทำนองซ้ำกันไปมา โดยการบรรเลงประกอบการขับร้อง แบบต้นกลอนสด (Improvisation) ตามทำนองของผู้ขับร้อง รูปแบบการบรรเลงขับจัม พบว่า ไม่มีรูปแบบในการบรรเลงที่ชัดเจนแน่นอน แต่ในปัจจุบันได้ยึดเอาตามความสะดวกและความนิยมของผู้ฟังเป็นหลัก

ระบบเสียงดนตรีพื้นบ้าน ในทางทฤษฎีจัดอยู่ในกลุ่มเสียงของเอเชีย คือ การใช้เสียงเพียง 5 เสียง ตามหลักดนตรีสากล เรียกว่า เพนทาโทนิคสเกล (Pentatonic Scale)

รูปลักษณะของท่วงทำนองในบทเพลง (Melodic Contour) ทำนองของการขับจัมมีรูปแบบลักษณะแบบผสมผสาน คือ แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Disjunctive) แบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating) แบบค่อยๆ สูงขึ้น (Ascending) แบบค่อยๆ ต่ำลง (Descending) และแบบสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นไม่ลง (Terracing) ซึ่งผู้วิจัยขอยกตัวอย่างด้วยโน้ตสากลเพื่อให้เห็นภาพการเคลื่อนที่ของตัวโน้ตได้ชัดเจนมากกว่าโน้ตไทย เนื่องจากโน้ตสากลเป็นการเขียนโน้ตแบบเรียงตามลำดับเสียงจะเห็นการขึ้น-ลงของโน้ตชัดเจน ดังตัวอย่างด้านล่างนี้

1. แบบเชื่อมโยงต่อเนื่องกัน (Disjunctive)

2. แบบขึ้นๆ ลงๆ (Undulating)

3. แบบค่อยๆ สูงขึ้น (Ascending)

4. แบบค่อยๆ ต่ำลง (Descending)

5. แบบสม่ำเสมอ ไม่ขึ้นไม่ลง (Terracing)

2. บทบาทและการสืบทอดวัฒนธรรม การขับขีมิในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว บทบาทด้านความบันเทิง ขับขีมิเป็นเพลงพื้นบ้านที่ได้รับความนิยม จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ถือได้ว่าเป็นศิลปะที่ได้รับสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน โดยอาศัยการจดจำกันมาเรื่อยๆ และถ่ายทอดกันมาอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน โดยเฉพาะแขวงเวียงจันทน์

บทบาทและการสืบทอดด้านพิธีกรรมของการขับขีมิ มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ การไหว้ครู มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งในการที่จะทำการแสดงขับขีมิในสถานที่ต่างๆ หมอขับขีมิจะต้องมีปฏิภาณไหวพริบในการขับขีมิ และเคร่งครัดในการดำรงชีวิตในวิถีพุทธ คือการรักษาศีลให้บริสุทธิ์ และมีความขยันหมั่นเพียรแสวงหาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ

บทบาทด้านการส่งเสริมและการพัฒนาขับขีมิ ได้มีบทบาทต่อสังคมชาวลาวเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากองค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้แคนลาวเป็นมรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาลจึงมีการส่งเสริมให้ประชาชนชาวลาวได้ฝึกหัดและเรียนรู้การเป่าแคน โดยมีการก่อตั้งสมาคมต่างๆ มากมาย การขับขีมิจึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาลให้มีการแสดงในงานต่างๆ ระดับประเทศ นอกจากนี้สถาบันการศึกษายังได้บรรจุหลักสูตรการเป่าแคน เพื่อให้ นักเรียน นักศึกษาได้ฝึกหัดเป่าแคน และฝึกหัดขับลำประเภทต่างๆ

3. การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการขับขีมิ ในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การเปลี่ยนแปลงทางด้านเครื่องดนตรี การขับขีมิในปัจจุบันใช้แคนเป็นเครื่องดนตรีประกอบ

ลักษณะทางกายภาพยังคงเดิมเหมือนในอดีต ไม่มีการเปลี่ยนแปลงและไม่มีการใช้เครื่องดนตรีสากลหรือเครื่องดนตรีไฟฟ้าอื่นๆ มาประกอบ มีเพียงการนำเครื่องขยายเสียงมาใช้เพื่อให้การขับกระจายเสียงได้ทั่วบริเวณงาน

การเปลี่ยนแปลงด้านการขับการขับขีมิเกิดขึ้นจากสำเนียงภาษาชนเผ่าลาวพวน การประสมวงของการขับขีมิ จะประกอบด้วยหมอขับ หมอแคน และคนรินเหล้า มีการปรับเปลี่ยนในส่วนของกลอนที่ใช้ขับเท่านั้นเพื่อให้เข้ากับรูปแบบของงานตามที่เจ้าภาพต้องการ และเป็นการสร้างความสนุกสนานในการขับขีมิ

การขับขีมิในช่วงก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองหมอขับขีมิจะมีเพียงผู้ชายเท่านั้น ส่วนผู้หญิงจะเป็นฝ่ายตอบผญา และมีหมอแคนเป่าประกอบการขับ จะมีการนำนิทานพื้นบ้านมาขับและสอดแทรกด้วยกลอนเกี้ยวพาราสี ตัวอย่างกลอนขับขีมิ มีดังนี้

ฝ่ายชาย หมอขับขีมิเลิศคำ

โอนอ น้องเอ๋ย แปะทองเอ๋ย
อ้ายก็มาซ้ำเห็นหน้า ดวงตาฟ้า
เลื่อน พี่ชายเอ๋ย
นี่แหละ มาเห็นเฮือน
มาเห็นซ้ำแห่งห้อง สถานน้อ
บ่อยากไโล นั้นแหละ

ฝ่ายหญิง หมอผญาแปงทอง

โอโยอ้ายเลิศคำเอ๋ย ญาอ้าย
ผู้นั่งฟังเหม็ดทุกคนเอ๋ย
อายนั่นข่าวว่า ว่านั้นนอ
ว่าเจ้าพลัดพรากน้อง ดวงดอก

มะลิจัน

อันว่าโฮยฮวยหอม

ดอกกะยอมยามแล้ง

การเปลี่ยนแปลงด้านการรับใช้สังคม ความเชื่อที่สำคัญของประชากรลาวเกี่ยวกับศาสนา พุทธ คือ เรื่องที่เกี่ยวข้องกับบาป บุญ ผู้คน โดยทั่วไปมีความเชื่อว่า ผู้ใดประกอบกรรมดีก็จะได้รับสิ่งดีสนอง แก่ชีวิต ผู้ใดประกอบกรรมชั่วก็จะได้รับแต่สิ่งเลวร้าย และการขับจิมมาเพื่อสร้างความบันเทิงในการบุญประเพณีต่างๆ ตามฮีต ประเพณี การขับจิมจึงยังคงอยู่คู่กับวิถีชีวิตของชาวลาวตลอดมา

การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ การขับจิม บ้านปากกะยุง แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นคณะดนตรีพื้นบ้าน ขับจิมที่มีชื่อเสียงมายาวนาน มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลานาน การขับจิมเป็นอาชีพหนึ่งที่สร้างรายได้มากพอสมควร เป็นอาชีพที่ต้องใช้พรสวรรค์ น้ำเสียง มีปฏิภาณไหวพริบ มีความจำดีเลิศ แต่เนื่องจากสภาพปัจจุบันเกิดสถานการณ์โควิด 19 ทำให้ไม่มีงานแสดงและงานการขับจิมลดน้อยลง จึงส่งผลกระทบต่อรายได้ของครอบครัวคณะขับจิมบ้านปากกะยุง

5. อภิปรายผลการวิจัย

การขับจิมเป็นศิลปะการขับลำของชนชาติลาว โดยมีเครื่องดนตรีประกอบคือ แคน บรรเลงประกอบ การขับร้องแบบด้นกลอนสด (Improvisation) ตามทำนองของผู้ขับร้อง รูปแบบการบรรเลงขับจิม พบว่า ไม่มีรูปแบบในการบรรเลง

ที่ชัดเจนแน่นอน แต่ในปัจจุบันได้ยึดเอาตามความสะดวกและความนิยมของผู้ฟังเป็นหลัก การขับจิมพบว่า เป็นบันไดเสียงแบบเพนทาโทนิค (Pentatonic Scale) หากพิจารณาสรุปแล้วพบว่าสอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่าน เช่น โคม สว่างอารมณ์ (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่องขับในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว พบว่า หมอขับ จะเป็นผู้มีความชำนาญในการร้องเดี่ยวหรือร้องโต้ตอบด้วยเทคนิคการขับ การใช้ภาษาในบทกลอนที่สวยงามสอดคล้องกับความรู้อย่างดี ทางด้านขนบประเพณีและวัฒนธรรมตลอดจนวิถีชีวิต ให้ประชาชนได้ฟังอย่างสนุกสนาน และหมอขับจะมีขั้นตอนในการแสดงซึ่งเป็นประเพณีที่สืบทอดกันมาจากโบราณ หมอแคน และนักดนตรีต้องเป็นผู้มีไหวพริบปฏิภาณทางการบรรเลงสามารถสร้างทำนองดนตรีได้สอดคล้องกับการขับได้อย่างสนุกสนาน เป็นหลักให้ผู้ขับร้องบทกลอนได้อย่างต่อเนื่อง นักดนตรีบรรเลงประกอบขับจะมีทั้งที่ใช้เครื่องดนตรีบรรเลงประกอบ เช่น ขับพวน ขับขำเหนือ ขับไทแดง นักดนตรีที่ใช้วงดนตรีบรรเลงประกอบขับ ได้แก่ ขับทุ้มหลวงพระบาง ขับสวาง ขับสามสาว ขับม้าย่อง ขับนาคสะดุ้ง

การสืบทอดขับจิม มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ โดยหมอขับจิมจะต้องไหว้ครูก่อนทำการแสดง เพื่อช่วยให้สมองไหลลื่นดี แก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าได้ว่องไวในเวลา ถาม ตอบ หรือแก้ตัวกับหมอขับฝ่ายตรงข้าม ช่วยให้จดจำกาพย์กลอนได้ดี สดชื่นแจ่มใส ไม่อายน และปวดเมื่อย อยากขับอยู่เรื่อย ๆ คิดกลอนขับได้ทันทั่วทั้งที่ ฉะนั้น การไหว้ครูของหมอขับจิมจึงมีความจำเป็นอย่างมาก สอดคล้อง

กับจิรวัดน์ ศรีชัยชนะ (2554) ได้ศึกษาแนวทางการสืบทอดพัฒนาการขับขิม เมืองหุละคม แขวงเวียงจันทน์ พบว่าแนวทางการสืบทอดและพัฒนาการขับขิมที่เมืองหุละคม แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว การสืบทอดการขับขิมจะสืบทอดจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้จากผู้สอนโดยตรงแบบมุขปาฐะ

บทบาทด้านการส่งเสริมและการพัฒนาขับขิม ได้มีบทบาทต่อสังคมชาวลาวเป็นอย่างมาก สืบเนื่องมาจากองค์การยูเนสโก ได้ประกาศให้แคนลาว เป็นมรดกทางวัฒนธรรม รัฐบาลจึงมีการส่งเสริมให้ประชาชนชาวลาวได้ฝึกหัดและเรียนรู้การเป่าแคน โดยมีการก่อตั้งสมาคมต่างๆ มากมาย การขับขิมจึงได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล ให้มีการแสดงในงานต่างๆ ระดับประเทศ นอกจากนี้สถาบันการศึกษาทุกแห่ง ได้บรรจุหลักสูตรการเป่าแคน เพื่อให้นักเรียน นักศึกษาได้ฝึกหัดเป่าแคน และฝึกหัดขับลำประเภทต่างๆ สอดคล้องกับโยธินพลเขต (2557) ได้ศึกษากระบวนการเรียนการสอนเป่าแคน ประกอบลำในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในระบบโรงเรียน ประกอบด้วยขั้นเตรียมการขั้นดำเนินการและขั้นประเมินผล ดังนั้น ผู้ที่สามารถจะฝึกเรียนเป่าแคนได้นั้นจะต้องเป็นผู้มีใจรักในเสียงแคนมีความอดทนและขยันหมั่นเพียรในการฝึกเป่าเพราะแคนเป็นเครื่องดนตรีที่เป่ายากต้องใช้เวลาในการฝึกจึงจะสามารถเป่าได้ไพเราะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าต้องเป่าให้เข้ากับหมอลำแล้วยังต้องใช้ความอดทนสาหะในการฝึกฝนอย่างสูงต้องรู้จักกลอนลำรู้ใจหมอลำ

ว่าจะลำขึ้นลงแบบไหนจะเห็นได้ว่าหมอแคนในอดีตและปัจจุบันมักจะสืบเชื้อสายจากบรรพบุรุษหรือญาติพี่น้องที่เป็นหมอแคนอนึ่งนั้นแนวทางในการส่งเสริมหมอแคนคือหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดโครงการกิจกรรมสมาคมหรือศูนย์ให้แก่ศิลปินในระดับต่างๆ

การเปลี่ยนแปลงการขับขิม ในอดีตมีเพียงฝ่ายชายเท่านั้นเป็นผู้ขับ ส่วนฝ่ายหญิง ยังคงตอบฝ่ายชายด้วยการขับกลอนผญาตามแบบเดิม โดยไม่ได้กล่าวเป็นสำเนียงเสียงขับแต่อย่างใด จนมาถึงปี พ.ศ. 2473 หมอขับฝ่ายหญิงจึงได้เริ่มขับเป็นสำเนียงเสียงขับเหมือนกับฝ่ายชาย และกระทำกันต่อมาจนถึงปัจจุบันทำให้การขับขิมวิวัฒนาการและมีสำเนียงจังหวะรูปแบบดังปรากฏในปัจจุบัน ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองขับขิมได้มีการนำมาแสดงเพื่อการแถลงนโยบายของรัฐ

6. ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 รัฐหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำผลการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมการสร้างงานวิจัยให้เป็นองค์ความรู้นำไปสู่การเผยแพร่ในระดับอาเซียน เพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้ที่สนใจดนตรีลาว

1.2 สถานศึกษาควรจัดหลักสูตรการขับขิมและฝึกเป่าแคน เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้และสืบทอดมรดกอันดีงามนี้ไว้ให้คงอยู่ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

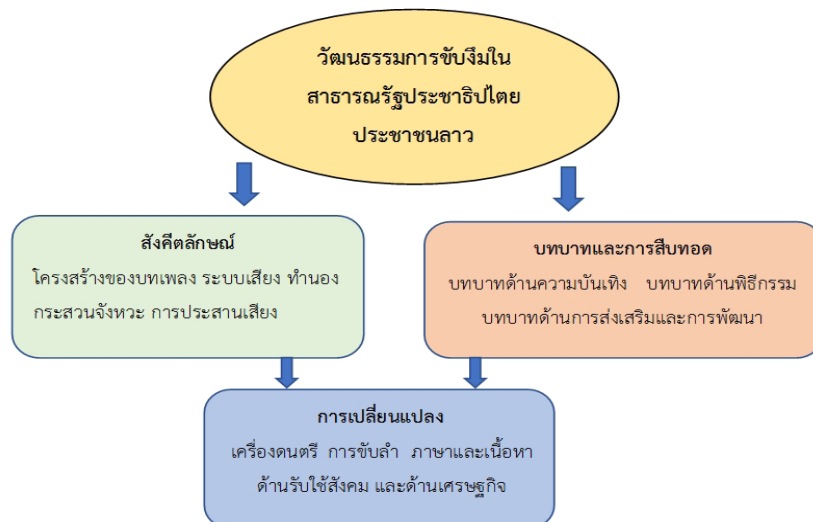
2.1 ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของการขับลำ ต่างๆ ในเขตลุ่มแม่น้ำโขง

2.2 ควรศึกษาการประพันธ์กลอนขับลำ ในภาคต่างๆ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

7. องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากการศึกษาวัฒนธรรมการขับจืมในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยได้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พบว่าการขับจืม บ้านปากกะยุง แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เป็นคณะขับจืมที่มีชื่อเสียง มีการสืบทอดมาเป็นระยะเวลาชานาน โดยอาศัย

เครื่องดนตรี คือ แคน มีการนำบทกลอนหรือผญามาใช้ในการขับลำ ขับแบบต้นกลอนสด (Improvisation) บทบาทของการขับจืมเพื่อสร้างความบันเทิง ชัดเกล้าจิตใจให้กับชุมชนและสังคมใช้ในพิธีกรรมและวัฒนธรรมประเพณี มีการสืบทอดแบบมุขปาฐะ และมีการส่งเสริมการเรียนรู้โดยภาครัฐและเอกชน การขับจืมในยุคก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ฝ่ายชายจะเป็นผู้ขับจืม ฝ่ายหญิงจะเป็นผู้ตอบผญา หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองได้มีการนำขับจืมมาใช้ในการแถลงนโยบายของรัฐบาลเพื่อให้ประชาชนได้เข้าใจนโยบายของรัฐบาลอย่างถ่องแท้ในปัจจุบัน การขับจืมมีการขับโดยสลับระหว่างชายและหญิง สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้รับ

เอกสารอ้างอิง

- กงเดือน เมตตะวง. (2545). *แคนและเสียงแคน*. เวียงจันทน์: กระทรวงแถลงข่าว วัฒนธรรมและท่องเที่ยว.
- กระทรวงการต่างประเทศ, กรมอาเซียน. (2556). *ASEAN MINI BOOK*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: กรมอาเซียน กระทรวงการต่างประเทศ.
- จิรวัดน์ ศรีชัยชนะ. (2554). *แนวทางการสืบทอดและพัฒนาการขับจิม เมืองทูละคม แขวงเวียงจันทน์ ประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- โดม สว่างอารมณ์. (2557). *ขับในภาคเหนือของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: การอนุรักษ์และการสืบทอด*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- บุญมี เทบสีเมือง. (2556). *ความเป็นมาของชนชาติลาว*. กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ.
- โยธิน พลเขต. (2557). *แนวทางการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนเป่าแคนประกอบลำ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว*. (วิทยานิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

